

Forslag om oprettelse af et permanent ligestillingsorgan

Indledning

Ligestillingsudvalget har påpeget, at de former for diskrimination, som kvinder i mange henseender er udsat for, ikke adskiller sig væsentligt fra dem, der rammer andre underprivilegerede kategorier i samfundet, især minoriteter af mange forskellige slags, og som Danmark efter ratifikationen af erklæringen om menneskerettighederne har forpligtet sig til at forbyde. Hvis man i stedet for et organ til varetagelse af kvindernes rettigheder opretter et organ til varetagelse af menneskerettigheder, vil man efter ligestillingsudvalgets opfattelse formentlig opnå adskillige fordele, bl. a.

- a. at formindske eventuelle negative holdninger, som ville blive fremkaldt ved associationer til »kvindesag«,
- b. at kunne sammenfatte og udnytte erfaringer fra et videre felt som grundlag for organets arbejde,
- c. at kunne koordinere aktiviteter, der har til hensigt at modvirke diskrimination uden hensyn til, hvem der diskrimineres imod,
- d. at kunne gribe ind også over for »forklædt« kønsdiskrimination, dvs. tilfælde hvor begrundelsen for forskelsbehandling angives at være andet end, at personen er en kvinde.

En mindretalsudtalelse går imod oprettelsen af et organ som det foreslåede.

I betænkningen om kvindernes stilling på arbejdsmarkedet fremsættes forslag om oprettelse af et permanent organ til fremme af ligestillingen på arbejdsmarkedet med særlig henblik på kvindernes forhold.

Ligestillingsudvalgets forslag

Ligestillingsudvalgets flertal har foreslået, at der oprettes et permanent organ, som skal følge situationen med hensyn til ligestilling på alle

områder, modtage og behandle klager over forskelsbehandling og tage initiativ til foranstaltninger, der kan fremme ligestillingen overalt i samfundet.

Dette organ bør tilsikres uafhængighed i administrativ henseende, eventuelt ved at være en privat, selvejende institution, men oprettet og drevet med offentlig støtte og ledet af en højt kvalificeret person.

Dets daglige virksomhed tænker ligestillingsudvalget sig udøvet af et sekretariat bestående af en lille, fast stab, suppleret med specialister i de konkrete sager, man tager op.

Organet skal ved sin virksomhed bidrage til gennemførelse af ligestilling ikke blot for kvinder, men for alle kategorier af befolkningen, som udsættes for eller trues af diskrimination.

Til dette formål skal det kunne

1. modtage klager og eventuelt støtte de urettede ved at medvirke til domstolsprøvelse eller ved at forhandle med ansvarlige instanser eller personer,
2. følge lovgivning, administrativ praksis, undervisningsforhold, massemedier og reklame, aftaler og overenskomster, og gennem forhandling med og henstilling til de ansvarlige samt ved oplysende virksomhed i det hele taget modvirke diskrimination,
3. tage initiativ til at modvirke diskriminationstendenser, f. eks. ved at opfordre til ansættelse eller valg af kvinder til stillinger og politiske poster, og ved at medvirke til fremskaffelse af undervisnings- og oplysningsmateriale til brug for skoler, læreanstalter, massemedier m. m.,
4. tilskynde og medvirke til forskning, der kan skaffe viden om årsagerne til diskrimination og om midler til at modvirke den.

Til støtte for sekretariatet foreslår ligestillingsudvalget indrettet et råd (»Ligestillingsrådet«), bestående af et forholdsvis lille antal

medlemmer. Ved udpegningen af disse skal man lægge vægt på at finde personer, som ikke i forvejen er bundet af ansvarsfulde stillinger i administrationen eller organisationerne, og som er aktivt engageret i diskriminations- og ligestillingsproblematikken. Ved at lade medlemmernes funktionsperiode være kort kan man sikre hyppig udskiftning og derved forøge sandsynligheden for nye ideer og incitament i rådet.

Ligestillingsudvalget er opmærksom på, at oprettelsen af et sådant organ vil kunne møde stærk modstand, allerede fordi den form for virksomhed, der foresås, er uden baggrund i administrativ tradition her i landet og vil kunne true bestående magtforhold og rodfæstede synspunkter. Ikke desto mindre mener udvalget, at det vil kunne få stor betydning, fordi der ikke hidtil i Danmark har eksisteret nogen mulighed for samlet og aktivt at overvåge og modvirke tendenser til diskrimination i strid med menneskerettighederne og grundlovens principper. Det påpeges, at ombudsmandsinstitutionens virkefelt er begrænset til områder, hvor der findes formelle regler i lovgivningen, medens det her foreslåede organ især vil være aktivt på de områder, der ikke er lovgivet eller kan lovgives om. Udvalget mener, det ad denne vej vil være muligt at fremme debatten om ligestillingsproblematikken, ikke ved at hindre andre synspunkter i at komme til orde, men ved kritisk at vurdere og kommentere diskriminerende handlinger og udtalelser.

Ligestillingsudvalget har drøftet muligheden af at supplere rådet med et repræsentantskab bestående af repræsentanter for organisationer, som kan have interesse i at deltage i drøftelserne af diskriminationsproblemerne. Udvalget er imidlertid af den opfattelse, at et sådant repræsentantskab, som nødvendigvis ville blive stort, ville gøre organet for tungt arbejdende. I stedet kunne man tænke sig, at der f. eks. en gang om året blev indbudt interesserede og sagkyndige til en konference om ligestillingsproblematikken.

Selv om det påtænkte organs aktiviteter skal have et generelt sigte, finder ligestillingsudvalget, at der måske kunne være grund til at understrege, at kvindernes ligestilling bør betragtes som en særlig vigtig og påtrængende opgave. Ligeledes mener udvalget, at man i forbindelse med eventuel oprettelse af underudvalg eller arbejdsgrupper for særlige områder kan gøre opmærksom på, at arbejdsmarkedets

forhold kunne foranledige, at der skulle dannes et særligt organ til at holde kontakt med arbejdsmarkedets organisationer om gennemførelse af ligestilling med hensyn til løn og arbejdsforhold.

I hvorvel ligestillingsudvalget har været i tvivl om, hvorvidt oprettelsen af et sådant ligestillingsråd vil føre til resultater af en sådan værdi, at de kan begrunde afholdelsen af omkostningerne ved dets oprettelse og drift, er det udvalgets opfattelse, at sagen er så vigtig, at det er påtrængende nødvendigt at gøre forsøget. Udvalget mener ikke, det vil være hensigtsmæssigt at søge et sådant organ tillagt beføjelser med hensyn til at gennemføre, deltage i eller omgøre administrative afgørelser, og dets betydning vil derfor alene afhænge af, hvilken indflydelse det kan udøve gennem forhandlinger med parterne i enkeltsager og med offentlige institutioner, private virksomheder og organisationer, samt gennem deltagelse i den offentlige debat. Resultaterne vil derfor på kort sigt i høj grad afhænge af de personer, som kommer til at repræsentere rådet i forhandlinger og over for offentligheden, og på længere sigt måske af evnen til at finde frem til og udnytte muligheder for at fremkalde ønskede eller modvirke uønskede ændringer i samfundsstrukturen.

Ligestillings- og diskriminationsproblematikken er emner, der allerede nyder en betydelig interesse i den offentlige debat og indtager en væsentlig plads i dagspressen og de øvrige massemedier. Det er ligestillingsudvalgets opfattelse, at et organ som det påtænkte ville kunne forstærke den spredte og tilfældige debat på en sådan måde, at det kan føre til eller i hvert fald fremskynde en udvikling i retning af reel ligestilling for kvinderne.

Mindretalsudtalelser til ligestillingsudvalgets forslag

Et mindretal kan ikke anbefale tanken om oprettelse af et permanent ligestillingsorgan med dertil knyttet ligestillingsråd netop af de i de foregående to afsnit anførte grunde (alt bl. a. udfra en vurdering af omkostning contra udbytte), men tillige også fordi et ligestillingsorgan og et ligestillingsråd vil være hæmmet af de samme vanskeligheder med at skulle fastlægge, hvad der skal forstås ved ligestilling, som udvalget har kæmpet med. Et ligestillingsråd vil derfor ikke i højere grad kunne stille

forslag til løsninger end udvalget, som endda har kunnet koncentrere sig om kønsdiskrimination og ikke har skullet behandle hele diskriminationsområdet.

Mindretallet mener, at et ligestillingsråd ikke kan nå længere med analyser, henstillinger og kritik, end hvad man allerede finder i dagspressen og de øvrige massemedier, medmindre rådet kan arbejde udfra en skærpet lovgivning, men en sådan har udvalget ikke kunnet udarbejde forslag til.

Når det overvejes, at et ligestillingsråd skal kunne komme med henstillinger til dagspresse, reklame, radio og TV m. fl. i tilfælde, hvor der skulle foreligge kønsdiskrimination, må mindretallet advare imod den censurændens, der ligger skjult heri; man vil kunne løbe ind i uoverskuelige problemer med hensyn til vurdering af billedvalg i annoncer, omtale af de to køn i pressen, osv., osv.

Mindretallet mener sluttelig, at ombudsmanden og domstolene på sædvanlig måde vil kunne kontrollere, om de konkrete lovforslag, kvindekommissionens øvrige betænkninger måtte give anledning til, overholdes, når de bliver til lov, på samme måde som tilfældet er med andre eksisterende love.

Forslag fremsat af udvalget vedrørende arbejdsforhold

I betænkningen vedrørende kvinders stilling på arbejdsmarkedet har udvalget vedrørende arbejdsforhold anført, at der findes flere organer, hvis opgaver kunne tænkes at omfatte spørgsmål vedrørende kvindernes stilling på arbejdsmarkedet. Således er der eksempelvis som bistand ved ledelsen af arbejdsformidlingen ifølge § 3 i loven om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring nedsat et landsarbejdsnæv med repræsentanter fra de vigtigste arbejdsmarkedsorganisationer og de berørte ministerier. Ingen af nævnets medlemmer har imidlertid som speciel opgave at beskæftige sig med kvindernes stilling på arbejdsmarkedet.

Som et centralt og væsentligt led i arbejdsformidlingens struktur betragter udvalget det snævre, rådgivende arbejdsmarkedspolitiske udvalg, hvori formændene for arbejdsmarkedets to store hovedorganisationer har sæde, og som kan bistå arbejdsministeriet med overvejelser af spørgsmål af principiel arbejdsmarkedspolitisk karakter. Ved den administrative nedsættelse af dette udvalg hed det, at det er »natur-

ligt, at udvalget ikke alene skal tage sig af arbejdsformidlingsproblemstillinger, men af arbejdsmarkedspolitikken i bredeste forstand, altså også omfattende policy-spørgsmål inden for uddannelsessektoren og inden for arbejderbeskyttelsen«. Dette udvalgs opgaveområde er imidlertid så omfattende på det arbejdsmarkedspolitiske område, at man næppe vil kunne forvente, at det vil kunne koncentrere sig specielt om kvindernes arbejds- og uddannelsesforhold.

I det koordinerende led vedrørende uddannelses- og erhvervsvejledning, erhvervsvejledningsrådet, som har repræsentanter fra undervisnings- og arbejdsmarkedets myndighederne og arbejdsmarkedets parter, sidder der en repræsentant specielt for kvindeorganisationerne, valgt af Danske Kvinders Nationalråd. Her er således mulighed for at få varetaget specielle kvindeinteresser, men kun på et særdeles begrænset område, nemlig vedrørende tilrettelæggelsen af bistanden med hensyn til valg af uddannelse og erhverv, og ikke for så vidt angår arbejdsforhold, lønvilkår, uddannelsesspørgsmål m. v., som fastlægges af andre institutioner og organisationer, hvor der ikke er sikret kvinderne som gruppe nogen speciel repræsentation.

I Sverige og Norge er der nedsat særlige udvalg, der behandler spørgsmål vedrørende kvindernes forhold på arbejdsmarkedet.¹⁾

Efter at udvalget vedrørende arbejdsforhold har gennemarbejdet væsentlige områder af problematikken omkring kvindernes stilling på arbejdsmarkedet, og efter at udvalget har fået et indtryk af de faktiske forhold på arbejdsmarkedet, er det udvalgets opfattelse, at den hurtigt accelererende udvikling i samfundet i stigende grad må forventes at påvirke problemerne omkring kvindernes fremtidige stilling på arbejdsmarkedet.

Udvalget finder, at her er en langsigtet indsats påkrævet. Der er behov for en forstærket udvikling på en række områder: reel ligestilling på det uddannelsesmæssige område, tilpasning af kønsrollemønstret, fortsat udbygning af børneinstitutioner og husmoderafløsning og stadig ajourføring af de relevante dele af den sociale og arbejdsmarkedsmæssige lovgivning og administration.

Der er efter udvalgets opfattelse behov for

1) Jfr. notat om ligestillingsorganer i Sverige og Norge. Betænkning nr. 668.

et organ til at følge og fremme udviklingen på de områder, der har særlig betydning for kvindernes ligestilling på arbejdsmarkedet, og som kan forestå den forskning og det oplysnings- og informationsarbejde, som vil være en nødvendig forudsætning for de fortløbende bestræbelser for opnåelse af kvindernes ligestilling.

Det er udvalgets opfattelse, at der bør gøres en særlig indsats for at der skal kunne arbejdes sagligt forsvarligt med disse problemer, for at udviklingen permanent skal kunne følges, og for at der fremover skal kunne gribes ind allerede i den planlæggende fase.

Udvalget vedrørende arbejdsforhold har derfor foreslået, at der nedsættes et permanent organ til fremme af ligestillingen på arbejdsmarkedet med særlig henblik på kvindernes forhold. Et sådant ligestillingsorgan bør efter udvalgets forslag have til opgave at følge såvel den kortsigtede som den langsigtede udvikling på relevante områder for i tide at medvirke til, at alle, uanset køn og familiemæssig stilling, opnår mulighed for lige vilkår.

Udvalget har tilføjet, at det bl. a. var i erkendelse af, at problemkredsen omkring kvinders forhold på arbejdsmarkedet var stor, og at den hurtigt accelererende udvikling i samfundet i stigende grad måtte forventes at påvirke problemer omkring kvinders nuværende og fremtidige stilling på arbejdsmarkedet, at udvalget fandt det nødvendigt, at der snarest oprettedes et ligestillingsråd – et permanent organ til fremme af ligestillingen på arbejdsmarkedet – der fremover løbende kunne beskæftige sig med alle herhenhørende aktuelle spørgsmål.

Kvindekommissionens forslag

Der foreligger tre forslag vedrørende et permanent ligestillingsorgan. Ligestillingsudvalget foreslår nedsættelse af et organ, der skal kunne behandle alle tænkelige spørgsmål med hensyn til ligestilling eller diskrimination mellem mennesker og således ikke skal begrænse sig til forhold, der har med ligestilling mellem kønnene at gøre. En mindretalsudtalelse giver udtryk for, at der ikke er behov for et permanent organ, idet de tænkte opgaver allerede varetages af andre såsom domstole, ombudsmand

og den offentlige opinion. Endelig har arbejdsmarkedsudvalget fremsat forslag om et permanent organ, der særlig skal behandle spørgsmål, som vedrører kvindernes stilling på arbejdsmarkedet.

De betænkninger, som kvindekommissionen har udsendt, viser, at selv om kvinder og mænd i dag i det danske samfund har de samme formelle rettigheder, møder man dog mange områder, hvor der er stor afstand mellem den formelle ligestilling og de faktiske forhold. Det fremgår af de afgivne redegørelser, at samfundet fortsat bygger på et bestemt rollemønster for kvinder og mænd. Betænkningerne om kvindernes forhold på arbejdspladserne og om kvindernes stilling i det offentlige liv viser, at det traditionelle mønster for kvinderne har ført til, at de i langt mindre grad end mændene deltager i samfundsaktiviteter uden for hjemmet, og at de kun får ringe indflydelse på udviklingen i arbejdslivet og i samfundet som helhed. De er kun i ringe omfang med i det politiske liv og de besluttede organer i arbejdsmarkedets organisationer. På den anden side bliver mændene gennem erhvervsdeltagelse ofte engageret i organisationsliv og politik og påtager sig en række hverv, der øger deres indflydelse.

Betænkningerne om uddannelse og om familieforhold har påvist, at rollemønstret indarbejdes gennem opdragelse, miljø og undervisning, og at dette mønster er ganske afgørende for de store forskelle i kvinders og mænds stilling såvel i familieliv som i arbejds- og samfundsliv. Målet med den fortsatte udvikling må være, at både mænd og kvinder kan forene familieliv med deltagelse i arbejds- og samfundsliv som ligestillede.

I samfundet vil der til stadighed opstå spørgsmål, der kræver afgørelser, som kan have indflydelse på ligestillingen, og det vil derfor kunne være af betydning at have et organ, som i sammenhæng kan foretage en vurdering og skabe sig en oversigt over de spørgsmål, som i særlig grad kan indvirke på ligestillingen.

Som ligestillingsudvalget har påvist, kan der angives gode grunde for, at et fremtidigt arbejde med ligestillingsproblematikken kommer til at omfatte alle de områder, hvor der kan forekomme forskelsbehandling mellem mennesker, uanset om det er køn eller alder, race eller social placering eller andre forhold, der danner baggrund herfor. Kommissionen finder dog i overensstemmelse med sit mandat, at

man i første række bør koncentrere et forslag om et permanent organ til at omfatte spørgsmål vedrørende ligestillingen mellem kvinder og mænd, men vil på ingen måde udelukke, at det senere vil vise sig naturligt at udvide virkefeltet.

Arbejdsmarkedsudvalget har stillet forslag om et organ til fremme af ligestillingen på arbejdsmarkedet med særlig henblik på kvindernes forhold. Der er sket en udjævning mellem mænds og kvinders lønninger på de fleste områder, men fortsat er kvindernes stilling langt dårligere end mændenes, både når det gælder adgangen til det bedre betalte arbejde, og når det gælder den praktiske gennemførelse af det aftalte ligelønsprincip. Arbejdet for at bedre kvindernes stilling på arbejdsmarkedet og for ligelønnens virkeliggørelse vil således fortsat være blandt de vigtigste opgaver i arbejdet for at fremme en større ligestilling. Men ved siden heraf vil også andre opgaver være væsentlige for et ligestillingsorgan. Det gælder således foranstaltninger for at få udbygget uddannelses- og omskolingsmuligheder, ikke mindst for de grupper, som i yngre år har fået utilstrækkelig uddannelse. Det gælder endvidere udvikling af pasnings- og beskæftigelsesmuligheder for børn samt i boligområderne servicemuligheder, der kan lette situationen for familier med udearbejdende husmødre. Men de vigtigste opgaver for et ligestillingsorgan må formentlig være igangsætning af forskning og bearbejdelse af holdninger, rådgivning for myndigheder samt informations- og vejledningsvirksomhed.

I kommissionens betænkninger understreges gang på gang nødvendigheden af at ændre holdningen til kønsrollerne. Det gælder i arbejdslivet, i uddannelsesvæsenet, i familierne og hos kvinderne selv. Det er nødvendigt, at der drives forskning for at fremme kendskabet til årsagerne til manglende ligestilling mellem kønnene og den forskelsbehandling, der forekommer. Der er behov for et organ, som kan tage initiativ til særlige undersøgelser, forskningsopgaver, og som kan forestå en oplysningsvirksomhed om ligestillingsspørgsmål.

De spørgsmål, som kan have betydning for ligestillingen mellem kvinder og mænd, vil henhøre under forskellige styrelser og vil ofte blive behandlet i en række frivillige organisationer. Der vil ofte være behov for et organ, der kan medvirke til en koordinerende behandling af de forskellige spørgsmål, og som over for

myndigheder og organisationer kan være rådgivende og initiativtagende.

Af afgørende betydning for et sådant organs mulighed for at øve indflydelse vil det være, at det står uafhængigt af såvel myndigheder som organisationer.

Som foreslået af ligestillingsudvalget vil et ligestillingsorgan kunne organiseres som et fritstående råd med begrænset funktionsperiode med et lille fast sekretariat. Betydende organisationer som LO, Dansk Arbejdsgiverforening samt de betydeligste kvindeorganisationer eventuelt gennem Danske Kvinders Nationalråd bør være repræsenteret, men der bør desuden lægges stor vægt på, at hovedparten af medlemmerne af rådet vælges blandt personer, som i særlig grad har gjort sig gældende som engagerede i samfundsmæssige spørgsmål med særlig henblik på kønsrolleproblematikken.

På et plenarmøde den 29. marts 1974 drøftedes kommissionens forslag om oprettelse af ligestillingsråd.

Ligestillingsudvalgets flertalsindstilling tillige med arbejdsmarkedsudvalgets forslag blev straks ved drøftelsernes begyndelse trukket tilbage af de respektive forslagsstillere.

Et flertal på 16 –

Gerda Helms Boesen
Mette Bryld
Marie Christensen
Karen Dahlerup
Inga Dahlsgård
Erik Hansen
Ella Jensen
Inger Wilfred Jensen
Per Kirstein
C. Moltke
Viola Nørlov
Gudrun Winther Pedersen
Lilly Helveg Petersen
Edel Saunte
Karen Simonsen
Aage Tarp

gik ind for, at der fremsættes lovforslag om oprettelse af et råd for ligestilling mellem mænd og kvinder.

Man foreslår et råd bestående af formand og 12 medlemmer. Af rådets medlemmer udpeges 2 efter indstilling fra Landsorganisationen i Danmark, 2 efter indstilling fra Dansk Arbejdsgiverforening og 2 efter indstilling fra Danske Kvinders Nationalråd. De øvrige råds-

medlemmer bør vælges blandt personer, der i særlig grad har deltaget i den offentlige debat om samfunds- og ligestillingsproblemer. Både kvinder og mænd bør være repræsenteret i rådet.

Rådet skal have til opgave at fremme ligestillingen mellem kvinder og mænd inden for familielivet, i undervisning og uddannelse, på arbejdsmarkedet og i samfundslivet.

Med henblik herpå skal rådet følge udviklingen i samfundet, undersøge forhold, som modvirker ligestillingen, og foreslå foranstaltninger til ændring af sådanne forhold.

Rådet skal i særlig grad følge såvel den kortsigtede som den langsigtede udvikling på arbejdsmarkedet med henblik på kvindernes forhold for i tide at medvirke til, at alle uanset køn og familiemæssig stilling opnår mulighed for lige vilkår.

Rådet skal tage initiativ til forskning og oplysningsvirksomhed vedrørende ligestilling mellem kvinder og mænd.

Rådet skal være et rådgivnings- og samarbejdsorgan for myndigheder, organisationer og publikum i ligestillingsproblemer og skal gennem konferencer, publikationer og anden informations- og vejledningsvirksomhed fremme interessen for ligestillingen.

Rådet skal efter forelæggelse eller på eget initiativ behandle konkrete sager vedrørende enkeltpersoner eller grupper, der udsættes for forskelsbehandling på grund af forhold, der modvirker ligestillingen mellem kvinder og mænd.

Til støtte for rådet foreslås oprettet et sekretariat med sekretariatsleder bistået af enkelte eksperter. Udgifterne til rådets og sekretariatets virksomhed foreslås afholdt af staten.

Kommissionen foreslår imidlertid, at arbejdsmarkedets parter og regeringen straks stiller hver 1 medarbejder til rådighed med henblik på halvdagsbeskæftigelse med ligestillingspro-

blemer, indtil det permanente ligestillingsråd træder i funktion. Det forudsættes, at den af regeringen udpegede person skal fungere som formand.

Et mindretal på 12 –

Mette Koefoed Bjørnsen
Hanne Budtz
Guldborg Chemnitz
Verner Goldschmidt
Else Guldstad
Inger-Lise Bech Hansen
Inge Jespersen
Birthe Mailund
Grete Munk
Eli Rosenfeldt
Vera Skalts
Karen Ytting

gik ind for ovennævnte forslag uden tilføjelse om det midlertidige tremandsudvalg.

Et mindretal på 4 –

Bent Jensen
Mette Madsen
Ellen Strange Petersen
Ellen Poulsen

tilsluttede sig den på s. 92 nævnte mindretalsudtalelse, hvorefter tanken om oprettelse af et permanent ligestillingsorgan ikke kan anbefales.

Et mindretal på 2 –

Grethe Philip
Victor Vilner

gik ind for, at der alene oprettes det nævnte 3-mandsudvalg nedsat af arbejdsmarkedets parter og regeringen.

Et mindretal – Rigmor Pinstrup – fremsatte forslag om oprettelse af en stilling – i lighed med ombudsmandens – med henblik på at varetage problemer i forbindelse med mænds og kvinders ligestilling.